

An evaluation of educational supervision from the perspective of critical theory

Eleştirel kuram perspektifinden eğitim denetimine ilişkin bir değerlendirme¹

Fatma Kesik²

Ali Aksu³

Abstract

This study aims to take the educational supervisors' ideas on the process of supervision and their roles from the critical theory perspective. In this study designed with survey method, data were collected through semi structured interview forms and evaluated with content analysis. The working group of the study is ten education supervisors working in Manisa. As a result of the study, it was found that supervisors mostly delivered positive opinions in such dimensions of supervision as democratic, individual differences, communication, human relations; they adopted an ideal supervisory practice and reflected that to the process; they considered the supervision process as an interdisciplinary field and discussed it in terms of its relationship with society and culture, economy, and politics and lastly they delivered positive opinions about the role of curriculum and technology as the tools of education and teaching. However it was determined that although the supervisors generally adopt an inclusive attitude in terms of democratic and pluralism, they have some kind of prejudices and has reflected this to their

Özet

Bu araştırma il eğitim denetmenlerinin mevcut denetim sürecine ve denetmenlik rollerine ilişkin görüşlerini eleştirel kuram perspektifinden ele almayı amaçlamaktadır. Tarama modelinde tasarılan bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmış ve betimsel analiz kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Manisa ilinde görev yapmakta olan 10 il eğitim denetmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, denetmenlerin genel olarak denetimin önemli unsurları olan demokratiklik, bireysel farklılıklar, iletişim, insan ilişkileri boyutlarında olumlu görüş belirttikleri ve ideal bir denetim sürecini benimsedikleri ve bunu sürece yansıttıkları; denetimi disiplinlerarası bir alan olarak gördükleri ve toplum, ekonomi, politika ile ilişkileri bağlamında ele aldıkları ve müfredat ve teknolojinin öğretim sürecindeki rolüne ilişkin genelde olumlu görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Bununla beraber, denetmenlerin demokratiklik ve çoğulculuk bağlamında kapsayıcı bir tutumu benimsemelerine rağmen, temelde birtakım önyargılara sahip oldukları ve bunu ifadelerine yansıttıkları, toplum-ekonomi-

¹ Bu çalışma 18-20 Haziran 2014 tarihleri arasında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen VI. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi'nde sunulmuş bildirinin geliştirilmiş şeklidir.

² Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Denetçiliği, fatos2299@hotmail.com

³ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi ve Denetçiliği, ali.aksu@deu.edu.tr

expressions; the relationships of supervision with society, culture, economy and politics haven't been so comprehensive and remained at a micro level and lastly they didn't deliver critical opinions on the role of curriculum and technology, they discussed it just in terms of constructivist theory.

ve politika ilişkisi bağlamında kurulan ilişkilerin daha mikro düzeyde kaldığı ve öğretimde müfredat ve teknolojinin rolüne ilişkin eleştirel görüşler sunmadıkları, bunları sadece yapılandırmacılık yaklaşımı bağlamında ele aldıkları da bu araştırmayla ortaya çıkan diğer sonuçlar arasındadır.

Keywords: Critical theory; supervision; supervisor

Anahtar Kelimeler: Eleştirel kuram; denetim; il eğitim denetmeni

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Giriş

Denetim kavramı tarihsel süreç içerisinde farklı açılardan ele alınmış ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Yönetimin tarihsel gelişimine paralel olarak denetim de 20. yüzyılın başlarında bilimsel yönetim anlayışıyla kontrol işlevini üstlenerek öğretimin ve etkililiğin artırılmasını amaçlamıştır. 1930-1950 yılları arasında demokratik insan ilişkileri yaklaşımı yönetimi ve de denetimi doğrudan etkilemiş ve denetimin amacı öğretimin iyileştirilmesi ve insan ilişkilerinin geliştirilmesi yönünde bir değişikliğe uğramıştır. 1950'li yıllardan sonra da, çağdaş denetim yaklaşımları alana egemen olmuş ve denetim öğretimin iyileştirilmesine ek olarak, öğretmen doyumunun artırılmasını, öğrencilerin anlayışının genişletilmesini, öğrenen toplumun yaratılmasını ve sınıfta kültürel ve dilsel örneklerin analizini hedeflemiştir (Oliva ve Pawlas, 2004). Günümüzde denetim bireye daha fazla vurgu yapmaya başlayarak, eğitim süreci içerisindeki tüm paydaşlarca paylaşılan bir süreç haline gelmiş; bu da denetmenlerin rollerinde bir takım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Beycioğlu ve Dönmez (2009), denetmenlerin teftiş edip hatalar arayan yöneticiden, yeniliklere açık eğitim liderlerine dönüştüğünü ve değişimleri başlatan değişim liderleri olarak görülmeye başladığını ileri sürmüşlerdir. Nitekim demokratik liderlik, işbirliği, grup yaklaşımı, sorumluluğun paylaşılması, bireysel farklılıklara inanılması, olumlu insan ilişkileri yaklaşımlarının izlenmesi, etkileşim, görüş birliği ve sürekli bir araştırma geleneğine inanılması gibi çağdaş denetim ilkeleri (Aydın, 2000), içinde bulunduğumuz dönemi yansıtmaktadır. Gelişim aşamalarıyla paralel olarak davranışçı, klinik, rehberlik, bilişsel, gelişimsel, insancıl, yorumsamacı, eleştirel, usta çırak gibi adları taşıyan denetim modelleri ve yaklaşımları (May ve Zimpher, 1986) esas olarak pozitivism, yorumsamacılık ve eleştirel kuram olmak üzere üç ana paradigmadan beslenmektedir (Bernstein, 1978).

Eğitim yönetimi ve denetimi araştırmalarında başlangıçta egemen paradigma olan pozitivism, eğitimi ve eğitim yönetimini genellenebilir ve indirgemeci bir mantıkla yorumlamış, okulları ulaşılmak istenen belirli amaçlara sahip bir örgüt tipi olarak ele almış ve okul yönetimine

ilişkin kuramın amacını da yönetsel eylemi yordamaya ve kontrol etmeye dönük yasalar üretmek olarak belirlemiştir(Peca 1991). Eğitim ve eğitim yönetimini deneyselliğin katılığıyla, değerden bağımsız bir biçimde ele alan pozitivism, denetsel uygulamalarda davranışçılık, tekniklik, rasyonellik, verimlilik ve etkililik yaklaşımlarıyla kendini göstermiş; karmaşık öğretim süreci uzmanlaşılana kadar uygulanması gereken becerilere indirgenmiş ve yeterlik testlerine ve hesap verilebilirliğe vurgu yapılmış(May ve Zimpher, 1986); denetmen ve öğretmen bilgi temelini uygulamakla sorumlu, bilginin pasif alıcıları ve tüketicileri olarak görülmüştür (Siedentop,1981).

Pozitivizme yönelik eleştirilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan yaklaşımlardan biri olan yorumsamacı bakış açısıyla birlikte okullar, evrensel genellemeler etkisinde ele alınabilecek bir örgüt metaforu olarak değil de birer toplumsal ortaklık alanı (Beycioğlu, 2007) olarak görülmeye başlanmış, okul bireylerinin örgüte indirgenmesi anlayışı terk edilmiştir. Bu da, okul yöneticisinin geleneksel rollerini değiştirmiş, okul yöneticilerinin asıl rolleri, öğrenme ortamlarının hazırlanmasında öğretim lideri olma, öğretmenleri sınıflarında ziyaret etme, okul koridorlarında ve dersliklerde doğru zamanda doğru yerde bulunma şeklinde değişmiştir (Balci, 2001). Yorumsamacı bakış açısından denetim sözleşme sistemini kullanarak sunmayı, açıklamayı, dinlemeyi, problem çözmeyi, öğretmen ve denetmenle görüşmeyi içererek işbirlikli olma eğilimindedir (Blumberg, 1980). Öğretmenler kendi öğrenmelerinde aktif katılımcılar olarak, eğitim programını oluşturmaya katkıda bulunarak ve deneyimleri üzerinde yoğunlaşarak kendi performanslarını değerlendirirler(Garman,1986). Yorumsamacı bir denetmen bireyleri daha iyi anlamak, öğrenci öğretim üçlüsü arasında iletişim kurmak ve öğretmenlerin kendilerini kişisel olarak anlamlı buldukları yöntemlerle gerçekleştirdiklerini görmek amacıyla öğretmenlerin, tutumları, değerleri, inanç sistemleri, endişeleri, öğretim stillerinin gelişimi, bilişsel gelişimleri ve okul bağlamında insan ilişkileri becerilerinin gelişimi ile ilgilenirler(May ve Zimpher, 1986).

Yorumsamacı bakış açısı, “toplumsal kurum ve süreçleri tümüyle bireysel etkileşimlere indirgemesi, günlük yaşamın dinamik gerçeğini kavramaya çalışırken toplumsal yapının önemini görmemesi” (İnal,1994), insan etkileşimlerini kültürel, ekonomik, politik bağlamlarından ayırması (Tan, 1993) gibi nedenlerle eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler de kendi tarihsel yaşam biçimlerinin tümünün üreticileri olarak insanları ve bu insanların ürünleri olduklarının bilinciyle toplumsal olguları konu edinen (Gülenç, 2010) ve radikal hümanist paradigma içerisinde ele alınan (Burrell ve Morgan, 1979) eleştirel kuramın, eğitim araştırmalarında yer edinmesini beraberinde getirmiştir. Eleştirel kuramda eleştirinin amacı, insanların kendilerini egemenlik altına alan ideolojik baskılardan özgürleşmesini sağlamaktır; buna paralel olarak eleştirel kuramın amacı da, insanı özgür seçimler yapabilen ve bu seçimleriyle davranabilen bir toplumsal birey olarak ortaya çıkarmaktır

(Peca, 2000). Eleştirel kuram perspektifinden, daha iyi bir dünya bilgiye, üzerinde düşünülmüş (reflektif) eylemlere eşit erişimin olduğu ve benimsenmiş sorgulamayla bireylerin özgürleştiği bir dünyadır (May ve Zimpher, 1986). Emek, dil, ifade, söylem gibi simgesel eylem biçimlerinin doğa-insan ilişkisinde egemenlik ve teslimiyetin dışında farklı boyutlar açabileceği görüşünü benimseyen eleştirel kurama göre insanlar var olan koşulları eylemleriyle değiştirme kapasitesine sahiptir (Horkheimer,2010). Var olan koşulları değiştirme de Habermas'ın deyişiyle iletişimsel eylem ve rasyonaliteye olanak veren, açık ve özgür söylemlerde tartışmaya katılma fırsatı veren, dengesiz güç ilişkilerinin yaşanmadığı ideal konuşma durumları (Edgar, 2006) ile mümkün olabilecek ve bu da her türlü tahakkümden uzak, özgür ve açık bir iletişimin önünü açabilecektir.

Eleştirel kuram perspektifinden eğitim yönetiminin rolü, bireylerin içinde buldukları toplumsal ideolojik sınırlandırmaların farkında olmalarını ve eleştirel düşüncelerini sağlayarak bu sınırlandırmaların kontrolünü azaltmaya ve bireyleri özgür kılmaya çalışmaktır (Güngör, 2009). Dolayısıyla, eğitim sürecinde ideolojinin yayılmasında ve toplumların ideallerindeki bireylerin oluşturulmasını sağlamakta müfredat uygulamaları, ders kitapları ve teknoloji önemli roller üstlenmektedir. Nitekim, neo-liberal ekonomi politikalarıyla eğitimde üreticiden çok tüketiciye vurgu yapılmış, eğitim dünyada alınıp satılan ekmek, araba, televizyon gibi mallardan biri olarak ele alınmaya başlanmış, demokrasinin bile gerçek anlamı göz ardı edilerek, basitçe bir tüketim tercihinin dönüştürülmüştür (Apple, 2004; Apple, 2001). Teknoloji, ders kitapları, müfredat, eğitim yazılımları ve test sektörlerinin varlığıyla eğitim gittikçe ticarileşmiş, ideolojikleşmiş, bir tüketim nesnesi haline gelmiş; öğretmenler niteliksizleştirilmiş ve nesneleştirilmiştir (Apple, 1989; Apple 2001). Eğitim-öğretim sürecinin liderleri olarak görülen eğitim denetmenlerinin tüm bu ideolojik sınırlandırmaların farkında olarak mevcut denetim sürecini bu doğrultuda da değerlendirmesi öğretmen ve öğrencilerin daha özgür ve eleştirel düşüncelerini sağlama ve içinde buldukları süreçleri sorgulamaları yolunda bir adım olabilir.

Eleştirel kuram perspektifinden okul yöneticisi, okul toplumunu oluşturan tüm üyelerin diyaloga eşit olarak katılabilmelerine imkan sağlayacak ortam ve koşulları hazırlayarak katılımcı çoğullukla beslenen bir okul iklimi yaratmaya çalışmalıdır (Şişman, 1998). Diyaloga dayalı bir eğitim ve yönetim anlayışı da toplumsal çatışmaları en aza indirerek ve kültürel bir barış ve huzur ortamının oluşmasına katkı sağlayarak toplumsal dönüşümü gerçekleştirmede aracı olur (Yıldırım, 2009). Öğrenci, öğretmen ve yöneticileri sosyal dönüşüme katkıda bulunarak güçlendirmek için, süreçteki tüm paydaşların karşılıklı olarak toplumdaki sosyal ve politik problemlere eleştirel bakabilmesi gerekmektedir; yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler maruz kaldıkları baskıcı ve adaletsiz uygulamaları ancak eleştirel bir bakış edinerek ve eylemde bulunarak dönüştürebilirler (Giroux,

1986). Denetim sürecinin olmazsa olmazı olarak değerlendirilebilecek iletişim ve insan ilişkileri ilkelerinin bu bağlamda ele alınması ve denetmenlerin katılımcı çoğulluktan beslenen bir denetim süreci inşa etmesi süreçte ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesinde ve sağlıklı ve açık bir okul ikliminin oluşturulmasında etkili olabilir.

Denetim ilişkilerinde eleştirel perspektifler gücün nasıl işlediğini ve nasıl kullanılabileceğini inceleyerek, denetimi kavramlaştırma özgür irade, farklılıklara saygı, saygınlık, değer ve sosyal adalet gibi değerleri içeren eleştirel bakış açılarını teşvik ederler (Poole, 2010). Geleneksel denetim modellerinde, egemen olarak denetmen ve ast olarak denetlenen dinamiği kabul edilir ve denetmenin bilgisinin üstünlüğünü vurgulayan pratiklerle bu dinamik pekiştirilir (Bogo ve Dill, 2008). Eğer egemenlik ve itaat ikiliği ortadan kaldırılabilirse, daha eşitlikçi ve karşılıklı denetim ilişkileri olasılığı hayal edilebilir (Poole, 2010). Daha eşitlikçi ve karşılıklı bir denetim de “bilinen ve keşfedilebilecek olana ulaşmada karşılıklı saygıya dayanan bir ilişki içerisinde, hem denetmeni hem de denetleneni kapsayan bir durumda bilme ve öğrenme fırsatlarıyla zenginleşen bir ortama imkan veren “karşılıklılık” fikri ile mümkündür (Hooks, 2009). Eleştirel kuram perspektifine göre denetimde öğretme eylemi sosyal olarak yapılmış bir çerçevede reflektif, moral ve etik bir eylemdir; beceriler hedefin kendisi değil de hedefe ulaşmada yalnızca bir araçtır ve bu hedeflere eleştirel analiz ve tartışmayla ulaşılabilir; bir okulun kültürü ve toplumla ilişkisini içeren gözlem, yansıtma ve eleştirel tartışma öğrenme ve öğretme sürecinde ve toplumun geleceğindeki etkilerini ortaya çıkarmada önemlidir (May ve Zimpher, 1986). Eleştirel kuram perspektifinden denetimde, sınıf ortamlarında katılımcı gözlem, alan araştırmaları yapma, okulun ve toplumunun kültürel yönlerini inceleme, örtük program ve öğretmen ve öğrencilerin dünyalarını ortaya çıkarma gibi etnografik araştırmalara daha fazla zaman ayrılır. Alan araştırmaları yaparak, eleştirel tartışmayı savunarak öğretmenlerin daha yetkin olacaklarına ve mevcut olanı değiştirmenin ve geliştirmenin yollarını arayacaklarına inanılır (Zeichner, 1983).

Eleştirel sorgulamayla, sosyal adalet ve eşitlik algısıyla, eğitim ortamlarının daha çoğulcu, katılımcı olmalarına olanak veren ve bu doğrultuda da eğitim sürecini dönüştürmeye katkı sağlayan kuramsal temelleriyle eleştirel kuram eğitim denetiminde yeni bir ses olabilir, eğitimi ve eğitim ortamlarını daha yaşanılabilir bir dünya haline getirebilir. Denetimi ve denetim sürecini farklı perspektiflerden ele alan çalışmaların ülkemizde sınırlı oluşu ve özellikle eleştirel kuram perspektifinden denetim sürecinin değerlendirilmesine yönelik ülkemizde benzer bir çalışma yapılmamış olması alan yazında bir boşluk oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmadan elde edilecek bulguların alanın zenginleşmesine katkı sağlayabileceği, konuyla ilgilenen araştırmacıları motive edebileceği ve yapılabilecek çalışmalara veri sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu araştırma il eğitim denetmenlerinin mevcut denetim sürecine ve bu süreçte tutumlarına ilişkin görüşlerini eleştirel kuram perspektifinden ele almayı amaçlamaktadır. Bu yolla denetim sürecinin ve denetmenlerin bu süreçteki tutumlarının eleştirel kuram perspektifine yakınlık ve uzaklıklarının belirlenmesine çalışılacaktır. Eleştirel kuram perspektifinden denetim sürecine ilişkin il eğitim denetmenlerinin görüşlerinin belirleyebilmek amacıyla öncelikle eleştirel kurama ilişkin bir alan yazın taraması yapılmış olup (Gülenç, 2010; Güngör, 2009; Peca, 2000; Şişman,1998; Yıldırım, 2009, Apple,2001, Bernstein,1978, Hooks, 2009); daha sonra denetimi eleştirel kuram perspektifinden ele alan çalışmalar (Blumberg, 1980;Garman 1986; Bogo ve Dill, 2008; May ve Zimpher, 1986; Poole, 2010) incelenmiş ve bu bilgiler ışığında aşağıdaki sorular hazırlanmıştır:

- 1) Denetim sürecinde demokratikliğe ve “bireysel farklılıklara” ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- 2) Denetim sürecinin geliştirilmesinde iletişim, yönetici, öğretmen ve öğrenci söylemleri ve insan ilişkilerine yönelik görüşleriniz nelerdir?
- 3) Denetim sürecini toplum/kültür, ekonomi ve eğitim politikaları ile ilişkileri bağlamında değerlendirdiğinizde, disiplinler arası bir nitelik taşıdığını düşünüyor musunuz? Denetim toplum/kültür, ekonomi ve eğitim politikaları ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4) Bir denetmen olarak öğrenme-öğretme sürecinin yönünü belirlemede müfredat/ders kitaplarına ve teknolojiye ilişkin görüşleriniz nelerdir? Müfredatın/ ders kitaplarının ve teknolojinin özgürleştirici ya da ideolojik bir amaca hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?

2. Yöntem

Araştırmanın deseni

Eleştirel kuram perspektifinden denetim sürecinin ve bu süreçte denetmenlerin tutumlarının değerlendirilmesine yönelik il eğitim denetmenlerinin görüşlerinin çözümlenmesini amaçlayan bu araştırma, varolanı betimlemeyi amaçladığından tarama modelindedir. Bu modelin seçilmesinin nedeni tarama modelinin var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamasıdır. Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Olayları, bireyleri ya da nesnelere herhangi bir şekilde değiştirme ya da etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan durumu uygun bir şekilde gözleyip betimlemektir (Karasar, 2007).

Katılımcılar

Bu çalışmada nitel araştırma geleneği içinde gelişen, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak veren amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız

ve pratiklik kazandırması, daha az maliyetli olması nedenlerinin yanı sıra araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda yaygın olarak kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu kapsamda, Manisa ilinde görev yapan farklı branşlarda olan ve 2'si kadın olmak üzere toplam 10 il denetmeninin görüşü alınmıştır. Görüşlerine başvuru edilen eğitim denetmenlerinin 7 tanesi 51 ve üstü yaş aralığında (G1, G2, G4, G5, G7, G8, G10); 2'si 41-50 yaşları arasında (G3, G6) ve 1'i (G9) 31-40 yaşları arasındadır. Denetmenlerden 2'si kadındır (G6, G7). Araştırmaya katılan denetmenlerden 2'si sınıf öğretmeni (G1, G5), 1'i yabancı dil öğretmeni (G2), 1'i rehber öğretmen (G3), 1'i okul öncesi öğretmeni (G4), 2'si EYD uzmanı (G6, G7), 1'i resim-iş (G8), 1'i özel eğitim (G9) ve 1'i Türk dili ve edebiyatı (G10) öğretmenidir. Denetmenlerden 1'i (G9) lisansüstü eğitim mezunuyken diğerleri lisans mezunudur.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu denetim sürecinde demokratiklik ve bireysel farklılıklar, iletişim ve insan ilişkileri, disiplinlerarasılık ve müfredat ve teknolojiye ilişkin denetmen görüşlerine yönelik 4 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunda yer alan soruların, görüşmeciler tarafından açık ve net bir biçimde anlaşılması görüşmenin etkili olmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek (2005). Bu nedenle taslak görüşme formunda yer alan soruların dilbilgisi hatalarının düzeltilmesi için uzman görüşüne başvurulmuştur. Düzenlenen görüşme formu kullanılarak pilot görüşme yapılmış ve görüşme sorularının konuyu açıklayabilirliği ve görüşmeciler tarafından anlaşılabilirliği test edilmiştir. Hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın amacı hakkında bilgi verilen birinci bölümde il eğitim denetmenlerinin yaş, cinsiyet, branş ve eğitim düzeylerini belirlemeye dönük sorular yer almıştır. İkinci bölümde ise il eğitim denetmenlerinin eleştirel kuram perspektifinden denetim sürecine ilişkin görüşlerini belirlemeye dönük sorular yer almıştır.

Verilerin analizi ve yorumu

Denetmenlerle yapılan birebir yüzyüze görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde öncelikle, görüşmeler esnasında alınan notlar bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir. Görüşmelerde görüşüne başvuru edilen her denetmene birer kod numarası verilmiştir. Araştırma bulguları, görüşme soruları temelinde analiz edilmiş ve temalara ayrılmıştır. Alıntı olarak kullanılacak cümleler belirlenmiş ve bulgular bölümünde ilgili yerlerde verilmiştir. Araştırmada güvenilirliği saptamak için iki araştırmacı birbirinden bağımsız bir şekilde verileri kodlamışlardır. Daha sonra iki araştırmacının temalarla ilgili analizlerinin uyumu incelenmiş, görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiş ve kodlama sonuçları karşılaştırılmıştır. Kodlamaların uyum düzeyi açısından birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır. Miles ve Huberman

(1994), Uyuşum Yüzdesi Formülü [$P = (Na / Na + Nd) \times 100$] (P: Uyuşum Yüzdesi, Na: Uyum Miktarı, Nd: Uyuşmazlık Miktarı) kullanılarak çalışmanın güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır (Kıranlı, 2010). Alanyazında, güvenilirlik hesaplamasındaki uyum yüzdesinin %70 olması durumunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada güvenilirlik yüzdesinin % 82 olduğu ve güvenilirliğin sağlandığı görülmüştür.

3. Bulgular

Eleştirel kuram perspektifinden denetmenlerin denetim sürecine ve bu süreçteki tutumlarına ilişkin görüşlerini içermekte olan araştırmanın bulguları görüşme soruları temele alınarak analiz edilmiş ve her bir soru tema kabul edilmiş ve alt temalar oluşturulmuştur.

1. Denetim Sürecinde Demokratiklik ve Bireysel Farklılıklar

Denetmenlerin denetim sürecinde demokratikliğe ve bireysel farklılıklara ilişkin görüşleri Tablo 1’de iki alt tema şeklinde verilmiştir.

Tablo 1. Denetim Sürecinde Demokratiklik ve Bireysel Farklılıklara İlişkin Denetmen Görüşleri

	F	
Demokratiklik	Herkes sürece katılmalıdır.	10
	Demokratik olmalıdır.	10
	Demokratik olabilmek için çoğulculuk şarttır.	3
	Denetim otoriter olmamalıdır.	1
	Katılımcı demokratik ilkeler ön planda tutulmalıdır.	1
	Çağdaş denetim yaklaşımlarıyla hareket edilmelidir.	1
	Toplumun demokratik değerlerle yeniden kodlanması gerekiyor	1
	Dil demokratikliği getirir.	1
	Eğitim ile daha demokratik bir iklime kavuşulabilir	1
	Demokratik ve katılımcı olmak için süre sıkıntısı var.	2
	Öğretmenler katılımcılığa açık değil	2
Bireysel Farklılıklar	Bireysel farklılıklar süreci engellemiyor.	10
	Farklılıklar çeşitlik, zenginlik katar .	3
	Farklılıklar hoşgörüyü artırabilir.	3
	Farklılıklar demokratikliğin yerleşmesinde olumlu etki yaratır.	2
	Farklılık özgürleşme sağlar.	1
	Farklılıkların iyi yönetilmesi gerekir	2
	Farklılıklara saygı göstermek demokratik olmanın gereğidir.	1
	Kadın yöneticiler çoğalmalıdır.	2
	Cinsiyet, din temelli farklılıklara yer verilmeli	1

Tablo 1 incelendiğinde, denetmenlerin herkesin sürece katılması ve denetimin demokratik olması gerektiğini, bunun içinde çoğulculuğun gerektiğine ilişkin görüş belirttikleri görülmüştür. Denetimin demokratikliği, demokratik liderliği, katılımı ve katılımcıların işbirliğini gerektirdiği birçok çalışmada ele alınmış ve vurgulanmıştır (Aydın, 2004; Başar, 1993; Gökçe, 1994:73; Taymaz, 1997; Beycioğlu ve Dönmez, 2009). Bununla beraber, katılımcılık ve demokratiklik için süre sıkıntısının olması ve öğretmenlerin katılımcılığa açık olmaması belirtilen

olumsuz görüşlerdir. Bunlara ek olarak, denetmenler demokratiklik yönündeki diğer önemli engelleri şöyle ifade etmiştir:

“Denetmenin sorgu yargıçlığı, soruşturmacılık rolü rehberlik rolü ile karıştırılıyor. Bu çatışma demokratikliğe darbe yapıyor. Sorgulama demokratikliğe çok elverişli değil. Buna çözüm olarak soruşturma ve rehberlik faaliyetlerini yürüten denetmen grupları birbirinden ayrılmalıdır.” (G9)

“Denetmen empoze eder anlayışına sahip ve katılımı gereksiz gören katı kurum kültürünün hakimiyetini destekleyen denetmenler var. Ben söylerim onlar yapсын klasik anlayışına sahip olan bu denetmenler katılımın, öğretmenlere söz hakkı vermenin otoritelerini sarsacağını düşünüyorlar.” (G3)

Denetimde daha demokratik bir yaklaşımın benimsenmesi için denetmenler dilin eğitimin ve denetimin demokratikleştirilmesindeki yerine vurgu yaparak, önerilerde bulunmuşlar ve bu önerilerle daha demokratik bir eğitim ve denetim ikliminin olabileceğini ifade etmişlerdir.

Bireysel farklılıklara ilişkin denetmen görüşlerine bakıldığında, denetmenler cinsiyet, din, ırk temelli bireysel farklılıkların denetim sürecinde engel teşkil etmediğini, sürece birçok yönden katkı sağladığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, süreçte farklılıklara yer verilmeli ve dolayısıyla iyi yönetilmelidir. İnsan ilişkilerinde farklılıkların yok edilmesi gerekli olgular olarak değil de bir zenginlik olarak görebilmenin, farklılıkları değişme ve gelişmenin dinamikleri ve alternatifleri olarak kavrayabilmenin farklılıkların yönetiminin bir gereği olduğu konuyla ilgili diğer çalışmalarda da dile getirilmiştir (Memduhoğlu, 2013). Bununla beraber denetimde ve yönetimde kadınlar aleyhine olumsuzluklar yaşandığı aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

Kadınların yönetime katılımı gerekir. Fakat kadınlar kıskançlık, kibir, duygusallık gibi genetik özelliklerini yansıtıyor bu da çalışanlar, öğretmenler için sıkıntı yaratıyor. Kadınlar olaylara daha fazla duygusal bakıyorlar bundan arınmaları gerekir. Toplumsal algılar kadınların denetmen, yönetici olmasını zorlaştırır. (G3)

Kadınların yönetici ve denetmen olarak çoğalması gerektiği fikri desteklenirken, yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi genetik özelliklerinden dolayı sorunlar yaşadığı yönündeki söylemlerin kendisi bir ön yargı olarak değerlendirilebilir bu durum da denetim sürecinde kadınlar aleyhine olumsuz bir durum ortaya koyabilir. Ayrıca böylesi bir söylem eleştirel kuramın kapsayıcı doğası ile de tutarlılık göstermez.

1. Denetim Sürecinde İletişim

Denetim sürecinde iletişim ve insan ilişkilerine yönelik denetmen görüşleri Tablo 2’de iki alt temada gösterilmiştir.

Tablo 2 Denetim Sürecinde İletişim ve İnsan İlişkilerine İlişkin Denetmen Görüşleri

	F	
İletişim	İletişime yer verilmelidir.	5
	Öğretmenlerden de çok şey öğrenilebilir.	2
		3
	Öğretmen ve yöneticilerin söylemleri süreci iyileştirir.	4
	Empati kurulmasının iletişim sürecine büyük katkısı vardır	3
	Saygı sevgi çerçevesinde iletişime önem verilmelidir.	1
	İletişim ön yargıların ortadan kalkmasına yardımcı oluyor.	1
	Öğretmen ve öğrenciler iletişime katıldığında, süreç iyileştirilebilir.	1
	İletişim daha zengin bir sürecin oluşmasına katkı sağlar	1
	İletişim insani ilişkileri geliştirir	1
İletişim dönüt almaya katkı sağlıyor	1	
İnsan İlişkileri	Öğretmenlerin duygu, düşünce ve değerleri önemlidir	8
	Öğretmenin moral ve motivasyonu yüksek tutmak gerekir	5
	Motive etmeden denetime başlanmamalıdır.	2
	Öğretmen ve yöneticilerin değer yargıları süreci etkiler.	2
	Açıklık, samimiyet, şeffaflık denetimde önemlidir.	2

Tablo 2 incelendiğinde, denetmenlerin denetimde iletişime yer verilmesi gerektiğini, iletişim ve öğretmen ve yönetici söylemlerinin, sürece birçok açıdan katkı sağladığını belirtmişlerdir. Öğretmenle deneticilerin birbirlerine açık oldukları alanların, iletişimin en etkili şekilde olduğu alanlar olduğu, dolayısıyla denetimde açıklık, samimiyet ve şeffaflığın olması gerektiği (Sergiovanni ve Starratt, 1988; Akt: Yazıcı ve Gündüz, 2010) ve empatinin ve geri dönütün iletişim sürecini dolayısıyla da denetim sürecini iyileştirmede etkili olduğu (Yazıcı ve Gündüz, 2010) benzer çalışmalarda da dile getirilmiştir. Bununla beraber denetimde iletişime ilişkin sorunlar şöyle dile getirilmiştir:

“Denetim sisteminin imajının iyi olmasında iletişimin önemli olduğunu düşünüyorum. Fakat biz de biraz askeri disiplin algılayışında anlaşıldığı için, denetim protokol anlayışı içerisinde yapılandırılıyor ve iletişimde güçlük çıkarabiliyor.” (G10)

“Denetim geniş bir zamanı gerektirdiğinden biz de zaman sıkıştırılmış olduğundan iletişime gerektiği gibi yer veremiyoruz.” (G5)

İnsan ilişkileri bağlamında denetmen görüşleri incelendiğinde, denetmenler denetim sürecinde insan ilişkilerinin önemli olduğunu belirtmişler; dolayısıyla da süreçteki bireylerin moral ve motivasyonunu yüksek tutmak gerektiği konusunda hem fikir olmuşlardır. Denetmenler süreçte açıklığın, samimiyetin ve empatinin önemine de değinmişler; bununla beraber mevcut denetim sisteminin bu yöndeki eksikliklerinden biri şöyle ifade edilmiştir:

“Denetimin hem görev tanımlarını hem de mevzuatın bize sağlanan görev tanımlarını yeniden düzenlemesi gerekir. Denetmenler sadece kısa bir süre için eğitim öğretim sürecinin fotoğrafını çekmek için okullarda bulunuyor; dolayısıyla mevcut denetim sistemi duygu ve düşüncelerin geri dönütlerini almamız açısından elverişli değildir.” (G9)

2. Denetimde Disiplinlerarasılık

Denetim toplum-kültür, ekonomi ve eğitim politikaları ilişkisine yönelik denetmen görüşleri Tablo 3'te üç alt tema şeklinde verilmiştir.

Tablo 3. Denetim-Toplum/Kültür, Ekonomi, Eğitim Politikaları İlişkisine Yönelik Denetmen Görüşleri

	F	
Denetim-Toplum/Kültür	Denetim ve toplumsal kültürel yapı arasında önemli bir ilişki vardır.	10
	Toplumun değer yargıları denetimi etkiler	1
	Toplumun denetim üzerinde olumsuz etkisi var.	4
	Denetmen eleştiren, açık arayan olarak görülüyor.	3
	Denetim topluma katı sert bir imaj veriyor.	2
	Türk toplumunda denetleyen ve de denetlenen açısından eleştiri öz eleştiri yok	2
	Denetmen eleştiren, açık arayan olarak görülüyor.	3
	Toplumda egemen olan müfettişin "Ben bilirim ben yaparım algısı" kırılmalı	1
	Paydaşlar birbirine karşı değil birbirini tamamlayan bir tutum içerisinde olmalıdır	2
Eleştirel düşünebilen bireylerle toplumun algısı değişecek.	2	
Denetim-Ekonomi	Ekonomik yapı ile denetim arasında eğitim aracılığıyla dolaylı bir ilişki vardır	8
	Denetmenlerin ekonomik koşulları iyileştirilirse daha etkili bir denetim olabilir.	4
	Ekonomik sıkıntılar denetimin etkili bir şekilde yürütmesini engelliyor	2
	Toplumun gelir düzeyi arttıkça denetime dair daha sağlıklı düşünür	1
	Ekonomik gücün artması denetimin daha demokratik olmasını sağlar	1
Denetimde nitelik için ekonomik planlamanın sağlıklı yapılması gerekir	1	
Denetim-Eğitim Politikaları	Eğitim politikaları ve denetim arasında çok önemli ilişkiler vardır	6
	Eğitim politikaları denetimi olumsuz etkiliyor.	4
	Eğitim sisteminin çok sık değişmesi denetimi olumsuz etkiliyor.	2
	Bakanların denetmenler hakkındaki söylemleri denetim sürecini olumsuz etkiliyor	2
	Denetimi mevcut siyasal sistem desteklemelidir	2
	Eğitim politikaları oluşturulurken sürecin içinde bulunanların görüşleri alınmalı	1
Sistemin topluma uygun hale getirilip stabilize edilmesi gerekiyor.	1	

Tablo 3'te görüldüğü gibi, tüm denetmenler denetim ve toplumsal, kültürel yapı ve algılar arasında ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir. Bununla beraber, toplumdaki denetim imajı ve kültürel deneyimler bu etkinin olumsuz algılanmasına yol açmaktadır. Toplumun denetime üzerindeki olumsuz etkisini yönetim ile ilişkisi bağlamında değerlendiren bir denetmen görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Toplumda denetim kültürü oluşmamış o yüzden kabul görmüyor, benimsenmiyor. Toplum denetimi istemiyor, kendi sistemini sürdürmek istiyor. Yönetim denetimi desteklemediği için toplum bunu kabullenmiyor. Yöneticiler denetmeni korumadığından, alt düzeydekiler denetimde alınan kararları denetmeni desteklemiyor."(G4).

Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin deneticilerin kendilerine yeterince destek sağlamadığı ve hatta sürekli hata aradığı ifadeleri (Pekşen,1996; Kavas, 2005) bu bulguları destekler niteliktedir. Ancak, denetmenler eleştirel düşünebilen bireylerle (G7,G2), toplumda egemen olan müfettişin "Ben bilirim ben yaparım algısının" kırılmasıyla (G5) ve paydaşların

birbirine karşı değil birbirini tamamlayan bir tutum içerisinde olmasıyla (G3) toplumun denetime ilişkin olumsuz algısının kırılabileceğini belirtmişlerdir.

Ekonomik yapı ve sistemle ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde, denetmenler denetim ve ekonomik yapı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını eğitim aracılığıyla dolaylı bir ilişki olduğunu, ekonomik koşullar iyileştirilirse denetimin de daha etkili olacağını belirtmişlerdir. Denetmenlerden biri aşağıdaki görüşleri ifade ederek denetim-ekonomik sistem ilişkisini farklı bir perspektiften açık bir şekilde dile getirmiştir:

“Denetim-ekonomi ilişkisini sadece denetmenlerin ekonomik koşullarının iyileştirilmesi bağlamında değerlendirmek yanlış olacaktır. Dolayısıyla denetim-ekonomi ilişkisini ekonomik yapı çerçevesinde değil ekonomik sistem çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Mevcut kapitalist sistem eğitimde tüketime yönelik bir eğilimi dayatıyor ve bu da denetime aynı şekilde yansıyor”.(G3)

Eğitim politikaları-denetim ilişkisi incelendiğinde, denetmenler eğitim politikaları-denetim arasında çok önemli ilişkiler olduğunu fakat bu ilişkinin olumsuz olduğunu, bu olumsuzlukların da sistemde yapılan sürekli değişikliklerden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Denetmenler eğitim politikalarının denetim üzerindeki olumsuz etkisini şöyle ifade etmişlerdir:

“Siyasi iktidarlar çıkarttıkları kanunların yönetmeliklerin arkasında durmuyor ve bu da süreci olumsuz etkiliyor. Son dönemde denetim sisteminde yapılan değişiklikler denetmenlerin mesleklerini itibarsızlaştırıyor. Öncesinde müfettiş kelimesi daha geniş, genel kapsayıcı bir anlama sahipti şimdi il denetmeni adıyla birlikte görev ve yetkilerimiz de sınırlandırılıyor.”(G4)

“Türkiye’deki siyasi otoritenin çok oturmamış olması eğitim politikalarının da sürekli değişmesine ve dolayısıyla denetimde değişikliklerin olmasına yol açıyor. Fakat denetim her gelen bakanla her gelen hükümetle değişmemesi, çağın gereklerine uygun bir eğitim ve denetim sisteminin olması gerekir.”(G5).

Bu doğrultuda da, denetmenler eğitim ve denetim politikalarında değişiklik oluşturma sürecine tüm paydaşların katılması gerektiği ve eğitim siyasal sistem arasında bir uyumun sağlanması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Bu kapsamda getirilen bir başka öneri de aşağıda verilmiştir:

“Ülkemizin geçtiği süreçlerde de otoriter ve demokratik eğitim anlayışlarına göre denetimin işlevi de değişmiştir. Hatayı yanlış araştırıp polisye denetim anlayışından demokratik denetime yol alması gerekiyor. Ama denetim politikalarında otoriter anlayış hala devam ediyor. Eğitim planlamasının sosyal hukuk kavramıyla örtüştürülmesi, demokratik taleplerin bu anlamda karşılanması toplumsal barışı sağlar. Bu süreçte de denetimin rolü değişir ve daha demokratik olabilir.”(G9).

3. Öğretimde Müfredat/Ders Kitapları ve Teknoloji Eleştirisi

Eğitimde müfredat/ders kitaplarının ve teknolojinin rollerine ilişkin denetmen görüşleri Tablo 4’te iki alt tema şeklinde verilmiştir.

Tablo 4. Eğitimde Müfredat/Ders Kitapları ve Teknolojiye İlişkin Denetmen Görüşleri

	F	
Müfredat/Ders Kitapları	Öğrencinin eleştirel düşünmesini, sorgulamasını sağlıyor.	5
	Çoğulcu bir yaklaşımla düzenlenmiştir	1
	Fırsat eşitliğine hizmet eder bir yapıda düzenlenmiştir	1
	Tek tip insan yetiştirmeye yönelik değildir	1
	Bir ideolojiyi dayatmıyor	1
	Öğretmenler yeni programı benimsemekte ve uygulamakta sorun yaşıyorlar	7
	Programın sınav odaklı olması amacına ulaşmasını engelliyor	3
	Öğretim programlarının ders kitaplarının sık sık değişmesi süreci olumsuz etkiler.	2
	Öğretmenlerin yeni müfredata göre yetiştirilmesi gerekir.	6
	Öğretim programı oluşturulurken tüm paydaşlar sürece dahil edilmelidir	2
Teknoloji	Teknoloji doğru kullanıldığında olumlu etkileri olabilir.	9
	Belli bir düşünme biçimini dayatmıyor.	5
	Teknoloji öğrenciyi sürece kattığı ölçüde faydalıdır.	4
	Öğretmenin işlevini kısmen devralıyor	3
	Teknoloji tüm sürece egemen olmamalı, merkeze geçmemelidir.	5
	Araçlar amaca dönüşmemeli, teknoloji bir amaç olmamalıdır	1
	Teknolojinin sınırlarını kontrol etmek gerekir.	1
İnsanı merkeze almalıdır.	1	

Tablo 4’te görüldüğü gibi, denetmenler mevcut müfredatın ve ders kitaplarının öğrencileri özgürleştirerek ve daha eleştirel, sorgulayıcı kılarak çoğulcu bir yaklaşımla düzenlendiğini; dolayısıyla da tek tip insan yetiştirmeye yönelik olmadığını ve bir ideoloji dayatmadığını belirtmişlerdir. Bununla beraber, uygulamada bir takım sorunlar olduğu ve öğretmenlerin yeni yapılandırıcı yaklaşımı ve programları benimsemekte sorun yaşadıkları denetmenler tarafından öne sürülen görüşler arasındadır. Nitekim yapılandırmacı yaklaşımın amacına ulaşmasında öncelikle öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi ve öğrenci velilerinin yapılandırmacı yaklaşıma önyargısız bir şekilde yaklaşarak bu kuramı önce anlamaya çalışması ve buna uygun yeni rollerini benimseyip, sergilemesi gerektiği yapılandırmacılık yaklaşımını ele alan çalışmalarda dile getirilmiştir (Akpınar, 2010). Uygulama aşamasındaki sorunları aşmak için öğretmenlerin yeni müfredata göre yetiştirilmesi ve programların oluşturulma aşamasında sürece katılımın sağlanması bu bağlamda getirilen öneriler arasındadır. Bununla beraber mevcut programı ideolojik olarak değerlendiren ve programın ideolojik yönüne değinen denetmen görüşleri de şu yöndedir:

“Öğretim programları ve ders kitapları özgürleştirici bireyler değil, tek tip insan yetiştiriyor. Her siyasi düşünce kendine göre insan yetiştirmek istiyor.” (G5)

“Program eskiye göre biraz daha esnek ama programların da sistemin de amacı mevcut sistemi, var olanı korumaktır. Bizdeki program liberal ekonomiye, burjuva demokrasisine yakın; doğal olarak bunun varsayımlarından hareket ediyor.”(G3)

İnal (2005), yeni ilköğretim müfredatının, neoliberal ekonomi politikalarının bir sonucu ve gereği olarak ortaya çıktığını, bu müfredatta bireyin çok yönlü gelişiminden ziyade piyasaya uyarlanabilirliğinin vurgulandığını ve “kalite”, “verimlilik” “etkililik”, gibi neoliberal ideolojide sıkça kullanılan iktisadi kavramlar çerçevesinde ele alan açıklamaların ders kitaplarında açıkça belirtildiğini ileri sürmektedir.

Öğrenme-öğretme sürecinin yönünü belirlemede bir araç olarak görülen teknoloji bağlamında değerlendirildiğinde, denetmenlerin çoğunluğu, teknolojinin eleştirel, sorgulayıcı ve yapılandırıcı bir şekilde kullanıldığında olumlu etkilerinin olduğunu, ideolojik bir amaca hizmet etmediğini belirtmişler ve bu doğrultuda önerilerde bulunmuşlardır. Bununla beraber teknolojinin öğretmenin işlevini kısmen devraldığını belirten ve teknolojiyi ideolojik bir araç olarak gören iki denetmen şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Yapıcılığı, yaratıcılığı köreltip hazırcılığa alıştıran bir yapısı var, olduğundan fazla para harcıyor dolayısıyla da tüketimi dayatan bir ideoloji olarak görülebilir; çünkü onu üretenler eğitim amaçlı değil ticari amaçlı üretiyorlar. Bunun doğal bir sonucu olarak da etkileri olumsuz olabiliyor.” (G3)

“Okullarımız bilgisayar mezarlığı oldu, teknoloji tüketim nesnesi haline geldi.”(G5)

Nitekim FATİH projesiyle 2014 yılı itibariyle MEB’in dünya tablet pazarının %15’ini oluşturacağı belirtilmiştir. Bununla beraber, bu proje ile kamu ihale yasası hükümleri dışına çıkılmıştır(Altıntaş,2012). Hem projenin pilot uygulama aşamasında alınan kararlar hem de projenin geleceğine ilişkin öngörüler teknolojinin daha da fazla tüketim nesnesi olacağı yönündedir ve bu da çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eşitlik ve ortaklığın egemen olduğu, bireysel farklılıkların göz önüne alındığı, katılımcı karar vermenin benimsendiği, öğretmenin kendini değerlendirmesine imkan tanıyan, işbirlikçi bir yaklaşımı benimseyen, diyalogu esas alan, destekleyici bir anlayışın hakim olduğu çağdaş denetim yaklaşımlarıyla (Karakuş, 2010) demokratiklik, çoğulculuk, iletişim/diyalog ve disiplinlerarasılığa vurgu yaparak, bireylerin özgürleşmesini temel alan eleştirel kuram arasında bağlantı kurmak mümkündür. Bu doğrultuda, demokratik, çoğulcu bir dil geliştirmenin, tüm paydaşların denetim sürecine dahil edilmesinin demokratik denetimi sağlamada etkili olacağı düşünülmektedir.

Çoğulculuk ve farklılıklar temelinde değerlendirildiğinde, cinsiyet, din, ırk temelli farklılıkların denetim süreci için bir engel teşkil etmediği; tam tersine bu farklılıkların sürece birçok yönden katkı sağladığı denetmenlerin neredeyse tamamı tarafından ifade edilmiştir. Bununla beraber, denetmenlerin çoğunun sadece cinsiyet temelli farklılıklardan söz etmesi din, ırk temelli farklılıklara yer vermemesi aslında egemen söylemin çok da dışına çıkamadıkları ve bireysel farklılıkları eleştirel bir perspektiften ele almadıkları biçiminde yorumlanabilir. Ayrıca, kadınların yönetici ve denetmen olarak çoğalmas gerektiği fikri desteklenirken genetik özelliklerinden dolayı sorunlar yaşadığı ifadeleri de bir ön yargı olarak değerlendirilebilir ve bu da denetim sürecinde kadınlar aleyhine olumsuz bir durum ortaya koyabilir. Böylesi bir söylem eleştirel kuramın kapsayıcı doğası ile de tutarlılık göstermez.

İletişim, öğretmen ve yönetici söylemleri, empati ve insan ilişkileri denetim sürecine birçok yönden katkı sağlamaktadır dolayısıyla da bu olgulara saygı, sevgi çerçevesinde önem verilmesi gerekmektedir. Bununla beraber, mevcut askeri disiplin anlayışı iletişimde güçlükler çıkarmakta; zamanın sınırlı olması ve mevcut denetim sisteminin duygu ve düşüncelerin geri dönütlerini alma açısından elverişsiz olması denetimde duygu, düşünce ve değerlere yeterince yer verilememesine neden olmaktadır. Denetimde iletişim engellerine ilişkin başka bir çalışmada da statü farklılıklarının, empatik ilişkiler kurulamamasının ve zaman sıkıntısının denetimde iletişim engellerine yol açtığı ortaya konulmuştur (Yazıcı ve Gündüz, 2010).

Toplum-kültür, ekonomi ve eğitim politikalarıyla ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde, denetimin disiplinlerarası bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Denetmenin açık arayan bir konumda görülmesi, denetimin topluma katı-sert bir imaj verdiğinin düşünülmesi, toplumda denetim kültürünün oluşmamış olması ve dolayısıyla da denetimin sürece katkı yapmadığının düşünülmesi ve denetleyen ve denetlenen açısından eleştirinin-özeleştirisinin olmaması ifadeleri toplumun denetim üzerindeki olumsuz etkisinin yansımaları olarak görülebilir. İçinde bulunduğu toplum ve kültürden etkilenen bir denetim sisteminin eğitim politikalarında meydana gelen değişimlerden etkilenmemesi ve bu politikalar tarafından yönlendirilmemesi olanaksızdır. Nitekim, 4+4+4 yasasıyla, Talim Terbiye Kurulu'nun "Anayasa, kanunlar, kalkınma planları ve hükümet programları ile diğer mevzuat doğrultusunda belirlenen politika ve stratejilere uygun olarak yönetmek" le görevlendirilmesi, cumhuriyet esasları yerine hükümet politikalarına uygun yönetilmesi değişikliği ile bu siyasallaşmanın daha da belirgin olması beklenmektedir (Kızıllan, 2014). Denetim toplum ve eğitim politikaları ilişkileri bağlamında eleştirel bir tavır sergileyen denetmenlerin çoğunun denetim-ekonomik sistem arasındaki ilişkide eleştirel bir tutum benimsemedikleri, ilişkiyi mikro düzeyde ekonomik yapı ve koşullar çerçevesinde değerlendirdiği, ekonomik koşulların iyileştirilmesi ile denetimin daha da etkili olacağı yönünde görüş bildirdikleri

ve eleştirel kuramın öngördüğü büyük resmi yani denetim-ekonomik sistem (kapitalist sistem) ilişkisini göz önüne almadıkları görülmektedir.

Denetmenlerin öğretimde müfredat, ders kitapları ve teknolojinin rollerini eleştirel kuram temelinde ideolojik olarak değil de daha çok yapılandırmacılık yaklaşımı bağlamında ele aldıkları ve bunların rollerine ilişkin genel olarak olumlu görüş bildirdikleri görülmüştür. Bununla beraber, her siyasi düşüncenin kendine göre insan yetiştirmek istediği, ideolojik olduğu ve programımızın liberal ekonomiye, burjuva demokrasisine yakın olduğu dolayısıyla da, amacının mevcut sistemi korumak olduğu da ifade edilen görüşlerden biridir. Dolayısıyla, mevcut öğretim programı ve ders kitaplarının sosyo-politik bağlamlarında ve daha kapsamlı değerlendirilmesinin, kitaplarda farklılıklara yer verilmesinin onların daha özgürleştirici, eleştirel ve sorgulamaya olanak sağlayıcı bir biçimde yapılanmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Eleştirel, sorgulayıcı ve yapılandırıcı bir şekilde kullanıldığında sayısız katkıları olan belli bir düşünme biçimini ve ideolojiyi dayatmayan teknoloji, tüm sürece egemen olduğunda öğretmen ve öğrencileri pasifleştirerek, öğretmenin işlevini kısmen devralarak, öğretmeni nesneleştirerek belli bir düşünme biçimini ve tüketimi dayatarak ideolojik bir amaca hizmet etmektedir (Apple, 1989). Bu doğrultuda, teknolojinin de daha kapsamlı ve eleştirel bir değerlendirmesinin yapılması; öğretime ve öğretmene egemen olucu değil de onları tamamlayıcı bir biçimde kullanımını geliştirmeye yönelik farkındalık geliştirici etkinlikler sürece katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak eğitim denetimine yeni bir ses getirebilecek bir kuram olan eleştirel kuramı benimseyen bir eğitim denetmeninden farklılıkları okulun varlığına yönelik bir tehdit olarak değil de bu varlığa anlam ve zenginlik katan bir durum olarak algılaması; gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin duygu ve düşüncelerine önem vermesi; öğrenci ve öğretmen deneyimlerini, söylemlerini ön planda tutan bir yaklaşımı benimsemesi; denetimde eleştirel, sorgulayıcı bir dil geliştirmesi ve sürecin paylaşıldığı katılımlı bir denetim anlayışını sürece egemen kılması; özgürleştirici eğitime değer vererek, özgür bir eğitim ve denetim anlayışını benimsemesi; eğitimin ve de dolayısıyla denetimin disiplinlerarasılığını kabul ederek, okulu ekonomik, toplumsal, politik süreçlerden soyutlamaması; niceliksel, nesnel değerlendirmelerle birlikte değerlendirmede niteliğe, öznelliğe ve kişisel yorumlara vurgu yapması beklenmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, B.(2010). Yapılandırmacı Yaklaşımda Öğretmenin, Öğrencinin ve Velinin Rolü. *Eğitim-Bir-Sen*, 6,(16),16-20.
- Altıntaş, M. (2012). (8/2=4+4+4) Sistemin Sosyo Ekonomik Yönü. *Eğitim Bilim Toplum*, 10 (39), 9-27.

- Apple, M. (1989). Is the Technology Part of the Solution or Part of the Problem in Education? John Beynon, Hughie Mackay (Ed.). *Technological Literacy and the Curriculum* içinde. (s. 105-124). UK: Falmer Press.
- Apple, M. (2001). Educational and Curricular Restructuring and the Neo-liberal and Neo-conservative Agendas: Interview with Michael Apple. *Currículo sem Fronteiras*, 1,(1),1-26.
- Apple, M. (2004). *Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar*. Fatma Gök, Meral Apak, Banu Can, Dilek Çankaya, Filiz Keser, Hüseyin Ala (Çev.) Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Aydın, M.(2000). Çağdaş Eğitim Denetimi. Ankara: Hatipoğlu Yayınevi
- Balcı, A(2001). Eğitim Yönetiminin Değişen Bağlamı ve Eğitim Yönetimi Programlarına Etkisi. *Eğitim ve Bilim* 36 (162), 196-208.
- Başar, H.(1993). Eğitim Denetçisi (Rolleri, Yeterlilikleri, Seçilmesi, Yetiştirilmesi). Ankara.
- Beycioğlu, K .(2007). Alpha Güvenirliği ve Eğitim Araştırmaları", *Çağdaş Eğitim Dergisi* 32 (347), 37-42.
- Beycioğlu, K; B. Dönmez (2009). Eğitim Denetimini Yeniden Düşünmek, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10 (2), 71-93.
- Bernstein, R. (1978). The Restructuring of Social and Political Theory. Philadelphia University of Philadelphia Press.
- Blumberg, A. (1980). Supervisors and Teachers A Private Cold War. 2nd ed. Berkeley, California: McCutchan Publishing.
- Bogo, M., and Dill, K. (2008). Walking the tightrope: Using power and authority in child welfare supervision. *Child Welfare*, 87(6), 141-57.
- Burrell, G., G. Morgan(1979). *Sociological Paradigms and Organizational Analysis*. London: Heinemann Educational Books Ltd.
- Edgar, A.(2006). *Habermas: The Key Concepts*, London: Routledge.
- Garman, Noreen B. (1986). Reflection, the Heart of Clinical Supervision: A Modern Rationale for Professional Practice, *Journal of Curriculum and Supervision*, 2(1), 23-41.
- Giroux, H.A.(1986) . Authority, Intellectuals, and the Politics of Practical Learning. *Teachers College Record*, 88,(1), 22-40.
- Gökçe, F. (1994). Eğitimde denetimin amaç ve ilkeleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 73-78.
- Gülenç, K. (2010). Eleştiri, Toplum ve Bilim: Frankfurt Okulu Üzerine Bir İnceleme (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2010) *YÖK Dökümatasyon Merkezi* (No. **258235**).
- Güngör, S. (2009). Eğitim Yönetiminde Otoriteye Eleştirel Kuram Perspektifinden Bakmak. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* ,7(26), 174 -186
- Hooks, B. (2009) *Teaching critical thinking: Practical wisdom*. New York: Routledge.
- Horkheimer, M. (2010). *Akıl Tutulması*. O. Koçak (Çev.). (2.Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- İnal, K. (1994). Eğitim sosyolojisinde yorumcu paradigmanın eleştirisi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 689-690.
- İnal, K.(2005). Neoliberal Eğitim ve Yeni İlköğretim Müfredatının Eleştirisi. *Praksis*, 14, 265-287.
- Karakuş, M. (2010). Çağdaş Denetim Yaklaşımları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2),181-200.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara:Nobel.
- Kavas, E. (2005). İlköğretim Müfettişlerinin Denetim Davranışlarına İlişkin Öğretmen Algı ve Beklentileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıranlı,S.(2010). Lise Müdürlerinin Yönetsel Davranış Biçimleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2),229-250.
- Kızıllhan, P. (2014). Medyada Ders Kitapları ve Müfredat. N.S. Baykal, A. Ural ve Z. Alica (Ed.). *Eleştirel Eğitim Seçkisi* içinde (s. 137-152). Ankara: Pegem Akademi.

- May, W T, Zimpher N L. (1986). An examination of three theoretical perspectives on supervision: Perceptions of preservice field supervision. *Journal of Curriculum and Supervision* 1 (2), 83-99.
- Memduhoğlu, H.B. (2013). Farklılıkların Yönetimi. H.B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz (Ed.). *Yönetimde Yeni Yaklaşımlar* içinde (s. 199-228). Ankara: Pegem Akademi.
- Oliva, P.F, Pawlas G.E.(2004). *Supervision for Today's Schools*. New York: Longman.
- Peca, K.(1991). The Effects of Applying Alternative Research Methods to Educational Administration Theory and Practice. ERIC. ED: 332337.
- Peca, K.(2000). Critical Theory in Education: Philosophical, Research. Sociobehavioral, and Organizational Assumptions. ERIC. ED: 450057.
- Pekşen, A. E. (1996). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Teftiş Olayını Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poole, J.(2010). Perspectives on Supervision in Human Services: Gazing Through Critical and Feminist Lenses. *Michigan Family Review*, 14(1), 60-70.
- Siedentop, D.(1981). Supervision Research *Journal of Teaching in Physical Education*, 34,3-9.
- Şişman, M. (1998) Eğitim Yönetiminde Kuram ve Araştırmada Alternatif Paradigma ve Yaklaşımlar. *Eğitim Yönetimi*, 3 (16), 395-422.
- Tan, M. (1993). Eğitim sosyolojisinde değişik yaklaşımlar: Yorumcu paradigma. Ankara Üniversitesi *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 67-89.
- Taymaz, H. (1997). Eğitim Sisteminde Teftiş (Kavramlar, İlkeler, Yöntemler) . Ankara: Geliştirilmiş 4. Baskı.
- Yazıcı, Ö; Y. Gündüz. (2010). Etkili Eğitim Denetiminde Yaşanan İletişim Engelleri ve Bu Engelleri Aşma Yolları. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (2), 37-52
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi. Ankara.
- Yıldırım, A.(2009). Diyalog temelli eğitim anlayışında Paulo Freire örneği http://www.academia.edu/1250635/Elestirel_Pedagoji
- Zeichner, K. (1983). Alternative Paradigms of Teacher Education. *Journal of Teacher Education* 34; 3-9 <http://jte.sagepub.com.cyber.usask.ca/cgi/reprint/34/3/3>

Extended English Abstract

Introduction: The concept of supervision has been defined from different perspectives in its historical process. After 1980s the supervision process has started to emphasize the individual more, it has become a process which is shared by all components of education and these developments have changed the role of supervisors. The supervisors have been started to regard as education and change leaders. In today's post modern era, the critical theory has started to dominate the supervision process and it included reflective, moral, ethical actions with a socially constructed framework and used such terms as democracy, individual differences, values, communication and dialog more than ever.

Critical perspectives focus on the relations of power and encourage critical points of views and values such as social justice, respect to the differences, values, self determination and dignity. In supervision from the prespective of critical theory, more time is spent on issues such as participative observation in class settings, field researches, examining school's and supervision process's sociocultural aspects, curriculum, technology and ethnographic studies to reveal students' life experiences and voice. Critical theory which gives the individuals the opportunity to be more

pluralistic, participative with its emphasis on critical inquiring and the perception of social justice and equality may be a new voice in educational administration, leadership and supervision and make educational settings more livable.

Method: This study is a qualitative research aiming at identifying what education supervisors think about the supervision process from the critical theory perspective. In the study, survey method which aims to describe whatever exists has been used. The study group was determined through convenience sampling method. In this context, supervisors from subjects such as Class, Language, Pre-school, Special Education, Art, Literature, Educational Administration and Supervision, and counsellor were chosen and in total, views of 10 education supervisors were received. Names of attendants were given in codes. Descriptive analysis techniques were used in data analysis phase. While determining the themes, each question was identified as a theme and where necessary, sub-themes were determined by researchers. The data of the research was collected by individual interviews and semi structured interview forms.

Findings and Discussion: Following findings are acquired in this study:

Supervisors in the study mentioned that both education and supervision process should be democratic and give all individuals the opportunity to participate in the decisions which affect them. However, supervisors have thought that there are such obstacles for participation and democratisation as lack of time, perception of supervision as a rigid field, teachers' reluctance in participation, supervisors' inquiring role. Education supervisors stated that the existence of individual differences such as sex, race, religion has utmost importance to make education setting more pluralistic. Supervisors asserted that if managed in an effective way, these differences can and enrich and contribute the process. However, supervisors have identified that women expose to some negative experiences and they have some difficulties in getting themselves accepted. However, some of the supervisors have some kind of prejudices against differences especially women and reflected this to their expressions also they didn't mention any kind of differences but gender and ignored such differences as religion, race, etc. So, firstly the supervisors themselves should adopt an inclusive attitude against these differences and they should lead some practices against these kind of situations and women and other people from different backgrounds should be encouraged to be in managerial positions.

Supervisors think that principals' and teachers' feelings, ideas and values should be taken into consideration in the supervision process and their ideas and values should be respected. Nevertheless, such obstacles as lack of time, teachers' hesitations, the negative structure of current supervision process in terms of taking feed backs, have been preventing supervisors and teachers from an effective communicative setting and process. So, they think that communication which gives way to such a healthy, open and free process should be given vital importance and they should give more importance to the counselling activities for an open and healthy communication process.

Supervisors have stated that both education and supervision is affected by the social and cultural norms and values of that society, economic system dominating the culture and education policies of governments. However as the supervisors are regarded as people looking for mistakes, society doesn't have a supervision culture, these effects are usually perceived as negative in terms of socio-cultural context. According to the views of supervisors, there isn't a direct link between economic system and supervision. Supervisors think that if the economic conditions of supervisors are improved, they can do their work better and supervision process can be more effective if more investment is made into the process. Supervisors have stated that education policies affect supervision a lot as the supervision process are shaped with the views of ministers and governments and both education and supervision become political. The supervisors suggested that education policies should be objective and stabilized and supervisors', teachers' principals' views on these policies should be taken into consideration before legalizing them.

Although supervisors delivered critical opinions on the relationship of supervision with society, culture and politics, they didn't exhibit a critical stand on its relationship with economy. It hasn't been so comprehensive as it was expected and remained at a micro level like economic conditions of supervisors.

Most of the supervisors think that current curriculum and text books are emancipatory, pluralistic and encourage critical thinking. and considered it just in terms of constructivist theory so they delivered positive opinions not the critical ones. Yet, few of the supervisors think that governments raise the type of person they want with their curriculum and they are ideologic. As for the technology, supervisors believe that if used in an effective, critical and inquiring way, it has lots of contributions but if not used that way, they take place of teachers and they make teachers more powerless, meaningless and alienated. They impose the ideology of the states and communities and the phenomenon of consumption. They suggested that technology should be means not the aim itself, it's limits should be contolled, it should focus on human not against human.